

Ўзбекистан Республикасы атынан
ШЕШИЎШИ ҚАРАР

Әмиўдәрья районы 2023-жыл 17-март 4-2302-2302/765-санлы ис

Беруний районлар аралық экономикалық судының судьясы Қ.О.Хожамуратов басшылығында, судья жәрдемшиси Д.Мамбетсалиевтиң хаткерлигинде, Фермерлер кенеси ўәкили [REDACTED] (2023-жыл 9-март күнги 488-санлы исеним хат), даўагер ўәкили фермер хожалық баслығы [REDACTED] хәм жуўапкер ўәкили [REDACTED] (2023-жыл 4-январь күнги 3-санлы исеним хат)лардың қатнасыўында, [REDACTED] ҳесиниң даўагер « [REDACTED] мәпин қорғап, оның пайдасына жуўапкер [REDACTED] 146626431 сўм тийкарғы қарыз, 29325286 сўм жәрийма хәм 25806251 сўм пеня өндирийўди сораған даўа арзасына тийкар қозғатылған экономикалық исти пуқаралық ислери бойынша Әмиўдәрья район судының имаратында ашық көшпели суд мәжилисинде көрип шығып, төмендегилерди

А Н Ы Қ Л А Д Ў :

[REDACTED] (кейинги орынларда – Фермерлер кеңеси) даўагер « [REDACTED] (кейинги орынларда – даўагер) мәпинде экономикалық судқа даўа арза менен мүрәжат етип, жуўапкер ЖШЖ түриндеги « [REDACTED] (кейинги орынларда – жуўапкер)нан 146626431 сўм тийкарғы қарыз, 29325286 сўм жәрийма хәм 25806251 сўм пеня өндирийўди сораған.

Фермерлер кеңеси ўәкили суд мәжилисинде даўа талаплары тийкарлы екенлигин, бул истеги өз-ара тастыйықланған салыстырыў акти хәм басқа да хўжетлер менен тастыйықланатуғынлығын, жуўапкер тәрәпинен тийкарғы қарыз қысман, бирақ кеш төлеп берилгенлигин билдирип, даўа арзаны пеняның муғдарын 100 пайыз қоллаған ҳалда қанаатландырып берийўди сорады.

Даўагер ўәкили суд мәжилисинде даўа талапларын қоллап-қуўатлап, жуўапкер тәрәпинен қарыздарлық өз ўақтында төленбегенлиги себепли салық хәм басқа да қарызлары бойынша пеня есапланып, зыян көрип атырғанлығын, жуўапкер тәрәпинен тапсырған пахтасының пуллары усы күнге шекем кешиктирип келингенлиги себепли қалған тийкарғы

қарызды хәм оған есапланған жәрийма хәмде пеняны толық өндирип бериўди сорады.

Жуўапкер ўәкили суд мәжилисинде 2022-жылғы пахта ҳасылы ушын дүзилген фьючерс шәртнамасында фермер хожалықлары пахта шийки затын кластерге жеткизип бериў, кластер болса өнимлерди қабыл етип алыў хәм шәртнаманың 4.1-бәндине муўапық 1 тонна пахта шийки затына орташа баҳада 6 512 000 сўмнан ҳақы төлеў миннетлемесин алғанлығын, Өзбекстан Республикасы Президентиниң 2020-жыл 6-марттағы «Пахташылық тараўында базар принциплерин кеңнен енгизий исләжлары ҳаққында»ғы ПҚ-4633-санлы қарары 2-бәндиниң «а» киши бәндинде 2020-жылдың ҳасылынан баслап пахта шийки затының сатып алыў баҳасын белгилеў әмелиятынан ўаз кешилиўи белгиленгенлигин, усы қарардың 3-бәнди менен Өзбекстан Республикасы Аўыл хожалығы министрлигине Экономика хәм санаат министрлиги, Өзбекстан фермер, дийқан хожалықлары хәм қыйтақ жер ийелери кеңеси хәм «Өзтоқымашылықсанаат» бирлеспеси менен биргеликте жәхән базары баҳалары анализинен келип шығып, хәр жылы 1-декабрьге шекем келеси жылдың ҳасылы ушын күтилип атырған минимал баҳалардың жәрияланыўын хәмде базарлардағы баҳалар өзгериўинен келип шығып, хәр шеректе усы баҳаға дүзетиўлер киритилиўин тәмийинлеў ўазыйпалары жүклетилгенлигин, усы қарардың орынланыўын тәмийинлеў мақсетинде Өзбекстан Республикасы Аўыл хожалығы министрлиги

2022-жыл 7-сентябрьдеги 03/28/-04/6337-санлы хаты менен жаңа минимал баҳалар жәрияланғанлығын мәлим қылғанлығын, лекин пахта шийки затының минимал баҳасы жәриялыныўында 2022-жылда жәхән базарында пахта таласы хәм оннан ислеп шығарылатуғын өнимлер баҳасының түсип кетиўи инабатқа алынбағанлығын, соған қарамастан райондағы фермер хожалықлары тәрәпинен тапсырылған пахта шийки заты ушын пул қаржылары төленип киятырғанлығын, сондай-ақ, пахта шийки заты баҳаларына анықлық киритилмегенлиги хәм салық есабатлары мүддетлери келип қалғанлығы себепли фермер хожалықлары үлкен жәрийма суммаларын төлемеслиги ушын олар тәрәпинен усынылған есап бети-фактураларын қабыл қылыўға мәжбүр болғанлығын, бүгинги күнде ортадағы баҳада келиспеўшиликлер болып атырғанлығы себепли кластер тәрәпинен салыстырыў актлерин дүзий ислери кешиктирилип атырғанлығын билдирип, даўа арзаны қанаатландырыўсыз қалдырыўды сорады.

Суд исте қатнасыўшы шахслар ўәкиллериниң түсиниклерин тыңлап хәм ис бойынша топланған хўжетлерге хуқықый баҳа берип, төмендегилерге тийкар даўа арзаны қысман қанаатландырыўды мақул тапты.

Өзбекстан Республикасы Пуқаралық кодекси (кейинги орынларда – ПҚ)ниң 8 хәм 234-статьяларына тийкар миннетлемелер шәртнамадан, зыян жеткизий нәтийжесинде хәмде усы Кодексте көрсетилген басқа тийкарлардан келип шығады.

Бул жағдайда тәрептердің миннетлемелери фьючерс шартнамасынан келип шыққан.

Истеги хужжетлерге қарағанда, тәрептер ортасында пахта шийки затын хәм туқымлық пахтаны жеткізип беріу хәм сатып алыу бойынша фьючерс шартнамасы дүзиліп, усы шартнаманың 1.1-бәндіне мууапық «хожалық» 2022-жылдың бизнес-режесине тийкар пахта шийки затын «буйыртпашы»ға жеткізип беріу, «буйыртпашы» болса усы өнімди қабыл етип алыу хәм хақысын төлеу миннетлемесин алған.

Шартнама шәртлерин орынлау мақсетинде дауагер тәрепинен жууапкерге жәми 468405367 сұмлық 48010 кг пахта шийки заты жеткізип берілген.

Жууапкердің дауагер алдында 2023-жылдың 1-январь халатына терим ушын өткізілген пуллар хәм басқа қәрежетлер шегирилгеннен кейин

146626431 сұм қарыздарлығы жүзеге келген.

Жууапкер тәрепинен 2023-жылдың 31-январь халатына да бул қарыздарлық төлеп берілмегенлиги себепли Фермерлер кеңеси судқа дауа арза менен мүрәжат қылған.

Истеги хужжетлерге қарағанда, жууапкер тәрепинен дауагерге жуумақлаушы есап-китап ушын усы күнге шекем улыума пул төлеп берілмеген болып, бүгинги күн халатына оның дауагер алдындағы қарызы өзгермеген.

Бирақ, пахтаны қурытуу хәм тазалау ушын 3250150 сұм, ығаллығы ушын 7380723 сұм шегирме усланатуғынлығы, сондай-ақ дауагердің қосылған қун хәм суу салығы ушын жууапкер тәрепинен туурыдан-тууры 22595113 сұм өткерип берілгенлиги дауа талабында итибарға алынбаған.

Демек, бул жағдайда Фермерлер кеңеси тәрепинен жәми 33225986 сұм тийкарсyz берілгенлигин есапқа алсақ, жууапкердің дауагер алдындағы бүгинги күндеги қарызы 113400445 сұмды қурайды.

Өзбекстан Республикасы Президентиниң 2020-жыл 6-марттағы «Пахташылық тарауында базар принциплерин кеңнен енгизиу исләжлары хаққында»ғы ПҚ-4633-санлы қарарының 3-бәндіне мууапық, Өзбекстан Республикасы Ауыл хожалығы министрлигине Экономика хәм санаат министрлиги, Өзбекстан фермер, дийқан хожалықлары хәм қыйтақ жер ийелери кеңеси хәм «Өзтоқымашылықсанаат» бирлеспеси менен биргеликте жәхән базары бахалары анализинен келип шығып, хәр жылы 1-декабрьге шекем келеси жылдың хасылы ушын күтилип атырған минимал бахалардың жәрияланыуын хәмде базарлардағы бахалар өзгериуинен келип шығып, хәр шеректе усы бахаға дүзетиулер киритилиуин тәмийинлеу уазыйпалары жүклетилген.

Соған тийкар Өзбекстан Республикасы Ауыл хожалығы министрлиги тәрепинен 2022-жылдың хасылы ушын бир тонна пахта шийки затының минимал бахалары белгилеп берілген. Усы минимал бахадан келип шыққан халда пахта шийки затын жетистириуши хәм оны қабыл қылыушы субъектлер шартнамалық қатнасықлар шеңберинде пахта шийки затының бахаларын өз-ара мәпли келисим тийкарында фәрезсиз рәуиште белгилейди.

Бул жағдайда пахта шийки затының бақасы тәрәплер ортасында өз-ара келісіліп, тастыйықланған есап бети-фактуралар тийкарында жүритілген.

Истиң бул жағдайлары суд мәжилисинде тийисли дәлийллер менен өз тастыйығын толық тапқанлығы себепли суд 146626431 сўм тийкарғы қарыздарлықты өндириў ҳаққындағы даўа талабын қысман қанаатландырыўды, жуўапкерден даўагердиң пайдасына 113400445 сўм өндириўди, қалған бөлегин қанаатландырыўсыз қалдырыўды лазым тапты.

Сондай-ақ, Фермерлер кеңеси өз даўа арзасында жуўапкерден даўагер пайдасына фьючерс шәртнамасының 5.4-бәндине тийкар 29325286 сўм жәрийма ҳәм 25806251 сўм пеня өндириўди сораған.

Пеняның муғдары даўагер тәрәпинен 2022-жылдың 1-январь ҳалатына жүзеге келген 146626431 сўм ҳәм 2022-жылдың 31-январь ҳалатына жүзеге келген 146626431 сўм қарыздарлықлардан келип шығып есапланылған.

Суд тәрәпинен тийкарлы деп табылған 113400445 сўмға болса, 19958478 сўм пеня есапланылды.

ПК 333-статьясының биринши бөлиминен муўапық қарыздар айыбы болған жағдайда миннетлемени орынламаған яки лазым дәрежеде орынламағанлығы ушын, егер нызам ҳўжетлеринде яки шәртнамада басқаша тәртип белгиленген болмаса, жуўап бередидеп көрсетилген.

Фьючерс шәртнамасының 4.4-бәндинде «буйыртпашы» тәрәпинен «хожалық»тың жеткизип берилген пахта шийки заты бақасының жуўмақлаўшы есап-китаплары терим ушын өткерилген пуллар ҳәм басқа қәрежетлер шегирилгенинен қалған бөлеги ҳасыл жылының 31-декабрине шекем, туқымлық пахтаның 1-басқышта тапсырылған туқымлық пахта шийки заты ушын есапланған үстемениң 50 пайызы муғдарында туқымлық хожалықларына пахта шийки затын «буйыртпашы»ға тапсырған ўақытта төлемлер әмелге асырлатуғынлығы көрсетилген.

Сондай-ақ, фьючерс шәртнамасының 5.4-бәндинде усы шәртнамаға муўапық белгиленген мүддетлерде аванс пулларын, тапсырылған (жүклеп жөнетилген) пахта шийки заты ҳақысын төлеўден тийкарсыз мойын таўлағанлығы ушын «буйыртпашы» «хожалық»қа белгиленген үстемелер төлениўи инабатқа алынбаған ҳалда тийкарсыз төлеўден мойын таўлаған сумманың 20 пайызы муғдарында жәрийма төлейтуғынлығы, жәриймадан тысқары «буйыртпашы» «хожалық»қа мүддети өткизип жиберилген ҳәр бир күн ушын мүддети өткизип жиберилген төлем суммасының 0,4 пайызы муғдарында, бирақ мүддети өткизип жиберилген төлем суммасының

50 пайызынан артық болмаған муғдарда пеня төлейтуғынлығы көрсетилген.

Бирақ, Өзбекстан Республикасы Жоқарғы хожалық суды Пленумының

2007-жыл 15-июнь күнги «Миннетлемелерди орынламағанлық яки лазым дәрежеде орынламағанлық ушын мүлкий жуўапкершилиқ туўрысындағы пуқаралық нызам ҳўжетлерин қоллаўдың айырым мәселелери

ҳаққинда»ғы 163-санлы қарарының 3-бәндіңде, егер шәртнамада әйне бир миннетлемениң бузылыўы ушын неустойканы ҳәм жәрийма, ҳәм пеня көринисинде төлеў нәзерде тутылған болса, судлар нызамшылықта басқаша жағдайлар нәзерде тутылмаған болса, даўагер текғана бир түрдеги неустойка қоллаўды талап қылыўға ҳақылы екенлигине итибар қаратыўы кереклиги ҳаққинда түсиник берилген.

Жоқарыдағы Пленум қарарының 4-бәндіңде болса, ПҚниң 326-статьясына муўапық суд қарыздар тәрәпинен миннетлемелердиң орынланыў дәрәжесин, миннетлемедә қатнасыўшы тәрәплердиң мүлкий аўхалын, сондай-ақ кредитордың мәпин итибарға алып, неустойка муғдарын кемейтиўге ҳақылы екенлиги көрсетилген.

Сонлықтан, суд жуўапкер тәрәпинен миннетлемелердиң орынланыў дәрәжесин, пеняның толық өндирилиўи жуўапкердиң экономикалық жағдайына кери тәсир көрсететуғынлығын ҳәмде даўагердиң мәплерин итибарға алып, 19958478 сўм пеняны 40 пайызға, яғный 7983391 сўмға қанаатландырыўды, пеняның қалған бөлегин ҳәм жәрийма өндириў талабын қанаатландырыўсыз қалдырыўды лазым тапты.

Буннан тысқары, Өзбекстан Республикасының Экономикалық процессуал кодекси 118-статьясы биринши, екинши ҳәм алтыншы бөлимлерине муўапық суд қәрежетлери исте қатнасыўшы шахслардың қанаатландырылған даўа талаплары муғдарына муўапық түрде олардың мойнына жүклетиледи.

Шешиўши қарар өз пайдасына шығарылған тәрәпке ис бойынша қылынған барлық суд қәрежетлериниң орны, ҳәттеки басқа тәрәп мәмлекетлик бажыны төлеўден азат етилген болса да усы басқа тәрәп есабынан қапланады.

Егер даўагер тәрәпинен билдирилген неустойканы өндириў ҳаққиндағы талап тийкарлы болып, бирақ оның муғдары нызам хўжетлеринде белгиленген хўқықтан пайдаланылған ҳалда суд тәрәпинен кемейтирилген болса, суд қәрежетлериниң кемейтирилиўи есапқа алынбаған ҳалда өндирилиўи лазым болған неустойка суммасынан келип шыққан ҳалда, суд қәрежетлери жуўапкердиң мойнына жүклетилиўи лазым.

Өзбекстан Республикасы Президентиниң 2017-жыл 10-октябрьдеги «Фермер, дийқан хожалықлары ҳәм қыйтақ жер ийелери хызметин және де раўажландырыў бойынша ис-иләжлар ҳаққинда»ғы ПҚ-3318-санлы қарарының 3-бәндіңде Фермерлер кеңеси фермер, дийқан хожалықлары ҳәм қыйтақ жер ийелери мәплерин гөзлеп судқа мәмлекетлик бажы төлеместен даўа арзалары, мәмлекет ҳәм хожалық басқарыўы органлары, жергиликли мәмлекетлик ҳәкимият органларының қарарлары, олардың лаўазымлы шахслары ис-хәрекетлери (хәрекетсизлиги) үстинен шағымлар усыныўлары мүмкинлиги, бунда даўа арзасы қанаатландырыўсыз қалдырылғанда мәпи гөзлеп даўа арзасы киритилген фермер, дийқан хожалықлары ҳәм қыйтақ жер ийелеринен мәмлекетлик бажы өндирилмеслиги белгиленип қойылған.

Өзбекстан Республикасы «Мәмлекетлик бажы ҳаққинда»ғы Нызамына қосымша қылынған Мәмлекетлик бажы ставкалары

муғдарларының 2-бәнди «а» киши бәндинде мүлкий түске ийе даўа арзалар ушын даўа баҳасының 2 пайызы муғдарында, бирақ базалық есаплаў муғдарының 1 есесинен кем болмаған муғдарда мәмлекетлик бажы хәм Өзбекстан Республикасы Жоқарғы суды Президиумының 2022-жыл 28-декабрьдеги РС-71-22-санлы қарарында барлық ислер бойынша базалық есаплаў муғдарының 10 пайызы муғдарында почта қәрежети төленетуғынлығы көрсетилген.

Өзбекстан Республикасы Президентиниң 2022-жыл 20-майдағы «Ис ҳақи муғдарын асырыў ҳаққында»ғы ПФ-138-санлы Пәрманына тийкар 2022-жыл 1-июннан баслап базалық есаплаў муғдары 300 000 сўм етип белгиленген.

Фермерлер кеңеси тәрәпинен ис бойынша алдыннан 2023-жыл 30-январь күни 30 000 сўм почта қәрежети төленген.

Сол себепли, суд даўа талабының тийкарлы бөлеги бойынша жуўапкерден республика бюджетине 2667178 сўм мәмлекетлик бажы хәм Фермерлер кеңеси пайдасына 30 000 сўм почта қәрежетин өдириўди лазым тапты.

Жоқарыдағыларға тийкар хәм Өзбекстан Республикасы Экономикалық процессуал кодексиниң 118, 176-179-статьяларын басшылыққа алып, суд

Қ А Р А Р Е Т Т И :

Даўа арза қысман қанаатландырылсын.

Жуўапкер

даўагер

ың пайдасына 113400445 сўм тийкарғы қарызы хәм 7983391 сўм пеня, жәми 121383836 сўм өндирилсин.

Даўа талапларының қалған бөлеклери қанаатландырыўсыз қалдырылсын.

Жуўапкер

пайдасына 30 000 сўм

почта қәрежети өндирилсин.

Жуўапкер

республика бюджетине

2667178 сўм мәмлекетлик бажы өндирилсин.

Шешиўши қарар қабыл етилгеннен кейин бир айлық мүддет өткеннен соң ызамлы күшине киреди.

Шешиўши қарар ызамлы күшине киргеннен соң орынлаў хатлар берилсин.

Шешиўши қарар үстинен усы суд арқалы Қарақалпақстан Республикасы судына бир ай мүддет ишинде апелляциялық тәртипте арза (прокурор протест) келтириўге ҳақылы.

Судья

Қ.О.Хожамуратов